

บทที่ 5

สรุปและข้อเสนอแนะ

การวิเคราะห์ปัญหาทฤษฎีสุนทรียะตะวันตก ทำให้เห็นปัญหาสองประเด็นคือ ปัญหาเรื่องการนิยามที่เป็นจริงของศิลปะที่ต้องเป็นนิยามที่สามารถตัดสินได้ในบริบทของศิลปะ และปัญหาเรื่องคุณค่าที่นอกเหนือจากการตัดสินในบริบทของศิลปะ ในเรื่องการนิยามศิลปะนั้น หากมีความคิดว่าศิลปะยังสามารถนิยามได้ นิยามที่ต้องการนั้นจะต้องเป็นนิยามที่แท้จริงของศิลปะ คือเป็นนิยามที่บ่งบอกถึงสิ่งที่ศิลปะเป็นจริงๆ ไม่ใช่เป็นการนิยามเชิงยกย่องที่อาจจะพาไปสู่นิยามศิลปะที่ไม่ใช่ศิลปะ แต่หากนิยามศิลปะโดยไม่สนใจบริบทสังคม ก็มีข้อโต้แย้งว่า ศิลปะที่อยู่แต่ในโลกของศิลปะนั้นไร้ค่า ไม่มีประโยชน์ เพื่อให้ศิลปะสามารถเป็นที่ยอมรับได้ทั้งในบริบทของศิลปะและบริบทของสังคม นิยามที่เรามุ่งหวัง จึงต้องเป็นนิยามที่สามารถตัดสินศิลปะในบริบทของศิลปะและมีคุณค่าในเชิงสังคมด้วย

ทฤษฎีสุนทรียะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์นั้น สามารถนำมาเป็นทางเลือกในการตอบปัญหาได้ โดยใช้มโนทัศน์เกี่ยวกับการถ่ายทอดภาวะ และการรับรู้รส ซึ่งเป็นกระบวนการสื่อสาร ระหว่างศิลปินและผู้ชมงานศิลปะ โดยผ่านงานศิลปะ มาอธิบายถึงกระบวนการศิลปะที่ต้องพิจารณาองค์ประกอบทั้ง ในตัววัตถุสุนทรียะ ซึ่งก็คือ งานศิลปะที่ศิลปินถ่ายทอดภาวะไว้ ทำให้สามารถก่อให้เกิดรสในผู้ชมงานศิลปะ และพิจารณาถึง การรับรู้ของผู้ชมงานศิลปะ ที่ได้รับรส หรือเนื้อหาสุนทรียะจากภาวะที่อยู่ในงานศิลปะ การพิจารณาในทั้งสองด้านทำให้การตัดสินงานศิลปะสามารถทำได้อย่างมีวัตถุวิสัย เพราะรสเป็นคุณสมบัติที่ได้จากภาวะที่อยู่ในงานศิลปะ และเป็นสิ่งที่คนทั่วไปนั้นมิได้ จึงมีความเป็นสากล ไม่ขึ้นอยู่กับมุมมองของแต่ละบุคคล นอกจากนี้ การแยกรสกับภาวะก็สามารถทำให้อธิบายถึงขบวนการส่งผ่านเนื้อหาสุนทรียะจึงไม่เป็นปัญหาในการที่จะรับรู้รสได้ตรงกันหรือไม่ และในส่วนการสร้างสรรค์ของศิลปินก็ไม่จำกัดงานศิลปะให้อยู่แต่กิจกรรมที่ศิลปินต้องรู้สึกจริงๆขณะสร้างงานเท่านั้น การแยกระหว่างรสกับภาวะ ทำให้อธิบายถึงการสร้างของศิลปินว่าไม่จำเป็นต้องรู้สึกจริงๆ ขณะสร้างงาน เพราะรสนั้นเกิดเพราะภาวะ แต่ภาวะนั้นศิลปินสามารถจินตนาการขึ้นได้โดยไม่จำเป็นต้องรู้สึก การสร้างงานศิลปะนั้นใช้ภาวะ จึงไม่จำเป็นต้องรู้สึกก่อนจึงจะสร้างงานได้ แต่ศิลปินสามารถจินตนาการภาวะขึ้นแล้วทำให้เกิดความรู้สึกในผู้ชมได้

จะเห็นได้ว่า เราสามารถตอบคำถามทางสุนทรียะในเรื่องความเป็นวัตถุวิสัยของการตัดสิน วัตถุสุนทรียะได้ และสามารถนิยามศิลปะ ในบริบทที่เป็นศิลปะได้ เพราะสุนทรียรสที่ได้นั้นเป็น ความรู้สึกพิเศษที่ได้จากการลิ้มรสหรือความรู้สึกต่าง ๆ จึงแตกต่างจากการมีความรู้สึกอย่างใดอย่าง หนึ่งในชีวิตจริง ทำให้การใช้ รสที่เกิดขึ้นในตัวผู้ชมเป็นตัวตัดสินศิลปะในบริบทที่เป็นศิลปะได้

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะสามารถตอบปัญหาในการนิยามศิลปะที่สามารถเป็นเกณฑ์ที่มีความ เป็นวัตถุวิสัยได้ และตัดสินได้ในบริบทที่เป็นศิลปะแล้วก็ตามก็ยังคงเหลือปัญหาอีกประการคือ ปัญหาระหว่างคุณค่าของศิลปะว่ามีอยู่ด้วยตัวของมันเอง หรือต้องมีความเกี่ยวข้องกับสิ่งอื่น

ทฤษฎีสุนทรียะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์มีลักษณะพิเศษแตกต่างจากตะวันตก เพราะแม้ว่า ศิลปะจะมีคุณค่าในบริบทของศิลปะแล้ว รสยังสามารถนำไปสู่ความพึงพอใจ และมีความเกี่ยวข้องกับ ศิลธรรม ซึ่งเป็นคุณค่าที่นอกเหนือจากบริบทของศิลปะ และมีความเกี่ยวเนื่องระหว่างศิลปะใน บริบทของศิลปะ กับศิลปะก็ไม่มี ความขัดแย้งแต่อย่างใด จึงไม่จำเป็นต้องแยกศิลปะไปอยู่เฉพาะ ในโลกของศิลปะ โดยไม่เกี่ยวข้องกับศิลปะธรรม อย่างที่พวกทฤษฎีรูปแบบทั้งหลายคิด และก็ไม่จํา เป็นต้องดูถูกศิลปะที่ทำไปเพื่อศิลปะว่าไร้คุณค่า เสียเวลา เสียทรัพย์เพื่อไปในกิจกรรมที่ไร้สาระ และไม่เป็นประโยชน์ต่อ ชีวิต และสังคม เพราะในทัศนะของคัมภีร์นาฏยศาสตร์แล้ว แม้ว่าเราจะมุ่ง หมายในการทำศิลปะเพื่อศิลปะ แต่ก็สามารถนำไปสู่การรู้ตระหนักรู้ในความจริงทางศิลปะได้

นอกจากนี้ในประเด็นเรื่องศิลปะกับความพึงพอใจ นั้น ก็ไม่ขัดแย้ง เพราะรสนั้นสามารถนำ ความพึงพอใจได้ทั้ง 2 ชนิดดังได้กล่าวมาแล้ว และก็คล้ายกับประเด็นเรื่องศิลปะคือไม่มีความขัด แย้ง ถ้าจะบอกว่าศิลปะนั้นให้ความพึงพอใจได้แม้ว่าจะต้องอยู่ในบริบทที่เป็นอารมณ์สุนทรียะ เพราะรส นั้น ให้ทั้งความพึงพอใจจากความรู้สึกต่างๆ และจากการได้ลิ้มรสต่างๆ ก็สร้างความรู้สึก พิเศษคือความรู้สึกสุนทรียะได้

เท่าที่กล่าวข้างต้น เป็นทฤษฎีสุนทรียะและปัญหาที่เกิดขึ้นในสุนทรียศาสตร์ตะวันตก สำหรับทฤษฎีสุนทรียะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์นั้น เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับทฤษฎีดังกล่าวข้างต้น แล้วมีความคล้ายคลึงกับทฤษฎีการแสดงออกในความหมายที่เป็นการสื่อสาร แต่มีความแตกต่างกัน คือ

1. ความคิดในเรื่องรสและภาวะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ สามารถอธิบายกระบวนการส่งผ่าน อารมณ์ความรู้สึกทำให้ไม่มีปัญหาการตัดสินความสำเร็จของการสื่อสาร

2. ทฤษฎีสุนทรียะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์ไม่มีความขัดแย้งระหว่างความคิดในเรื่องศิลปะที่ดีในบริบทที่เป็นศิลปะได้ด้วยตัวของมันเอง โดยไม่ต้องใช้เกณฑ์จากภายนอก แต่โลกของศิลปะก็ไม่ได้แยกต่างหากโดยไม่เกี่ยวกับสังคมเลย เพราะศิลปะในความหมายของทฤษฎีนี้สามารถเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่ การรู้ตระหนักทางศีลธรรมและกล่อมเกลาจิตใจได้

ทฤษฎีสุนทรียะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์จึงเป็นทฤษฎีซึ่งให้การนิยามที่แท้จริงของศิลปะและเป็นที่ยอมรับได้ในสังคม เพราะเงื่อนไขที่จำเป็นและเพียงพอของศิลปะ ซึ่งได้แก่ รส นั้นสามารถเป็นเงื่อนไขที่ทำให้ศิลปะนั้นทรงคุณค่าได้ด้วย ในแง่ที่มันสามารถนำไปสู่การตระหนักรู้ทางศีลธรรมและการหลุดพ้น จึงไม่มีปัญหาในเรื่องการนิยามศิลปะ และการตัดสินคุณค่าของงานศิลปะ ทฤษฎีสุนทรียะในคัมภีร์นาฏยศาสตร์จึงสามารถเป็นทางเลือกหนึ่งในการตอบปัญหาทางสุนทรียศาสตร์ได้

ดังที่ได้กล่าวไว้ในบทที่ 4 ว่า โลกนี้เป็นเวทีที่ทำให้มนุษย์เรียนรู้ทุกข์และสุข ศิลปะทำให้มนุษย์ได้เรียนรู้โลก วิชยานิพนธ์เล่มนี้ จึงอาจจะเป็นประโยชน์กับแนวคิดในการหลุดพ้นของปรัชญาฮินดูและเพิ่มความเข้าใจในบทบาทของศิลปะ สำหรับผู้สร้างงานศิลปะ ผู้ชมงานศิลปะและสังคมได้